

- 725 SANGUINIS est autem, Quinti, sublimior usus;
 Quòd caput irroret. Nostræ hinc pars maxima vitæ.
 Hic cerebrum latet; hic cuncta aut primaria sensus
 Organa sunt posita; hinc nervorum prodit origo:
 (Scilicet à geminis cerebrum quibus omne tenetur,
 730 Membranis, nec non cerebelli cortice ab ipso)
 Nervorum qui dant animos & robora membris:
 Per quos Mens gustat, sentit, videt, olfacit, audit,
 Et loquitur, corpusque movet. Quæ mira creandis,
 Et quæ ducendis per segmina corpore toto,
 735 Nunc geminis, nunc simplicibus solertia nervis!
 Quorum ope subtile animi, velut ætheris auræ,
 Vivida materies, ipsique simillima luci,
 Ire, redire, volare queant: unde ociùs artus
 Ad nutum flecti, ad nutumque rigescere possint;
 740 Cessare interdum, vigili cùm fessa labore
 Temperat alternans & lenit corpora somnus.
 Nempe quot è filis constant, quàm tenuibus, atque
 Robustis, & quàm firmo subtemine nexit!
 Quantæ in spiritibus vires, qui fila pererrant!
- 745 JAM-N E vides quali niteat disposta labore
 Corporis hæc moles, & inenarrabile textum.
 Ne tamen humanæ tantum compaginis ingens
 Admireris opus, turbam aspice circumfusam
 Omnipotentiarum animantium: ipsis miracula magna
 750 In minimis: huc verte oculos. Bombycis in anno
 Ter transformandi longè est operosius ovum,
 Quàm Semiramidis Babylonica moenia magnæ,
 Aut impendentes præcelsis arcubus horti;
 Quàm Pharos, aut Ephesina ædes, & Olympia signa;

- 755 Quàm Solymæ templum, vel Dædalei labyrinthi
 Magnificæ ambages, Mausoli immane sepulcrum,
 Monstraque Pyramidum, & Rhodii portenta Colossi.
 Nam duris homines potuere laboribus illa,
 Et vigili curâ, & largo pervincere sumptu;
 760 Hoc non assequitur prudentia tota Sophorum,
 Non robur populorum, aut Regum immensa potestas.
- NAMQUE in eo jam dudum inclusa fuisse necesse est
 Non modò vermiculi simul omnia membra futuri,
 Sed distincta etiam triplicis primordia formæ,
 765 Quam præfinitis ex certâ lege diebus
 Induet; ut primùm reptans, post chrysalis, ales
 Desinat, immoriens effusâ prole triformi.
 Hoc ritu extinctis bombycibus ante Novembrem,
 Vere novo tepidis genus omne resurgit ab ovis;
 770 Et reliquum simili jactatur sorte per annum.
 Quippe duos simul ac menses bombyculus egit,
 Grandior & saturis foliorum pabula buccis
 Respuuit, ac primæ sensit fastidia vitæ;
 Cernitur ex imo deducens pectore fila
 775 Nere sibi tumulum, levibusque appendere ramis:
 Ovatam in medio subtili stamine concham
 Texit membranæ similem & circumundique septam;
 Atque ibi desidiâ torpens mollique veterno,
 Oppressus ne sopore jacet, leto-ne sepultus?
- 780 Tum pellem incanam nigranti mutat amictu:
 Nec caput appetet, nec pes, nec jam amplius ulla
 Quæ fuerat species; simul omnes contrahit artus
 Corporis, exiguum formâ referentis olivam.
 Fit nova res, Tandem intepuit cùm Sirius ardor,

- 785 Ultimaque autumno miti deferbuit æstas,
Protinus albescens redimitur flore cadaver,
Parvulaque exornant angustam cornua frontem:
Tum pennæ assurgunt humeris; & pristina demum
Viscera productam sensim extenduntur in alvum.
- 790 Serica dente mero positis ergastula rodit
Exuviis, structasque priùs, nunc diruit ædes:
Et fit avis per tecta volans, perque aëris auras.
At blandis vesanus amor nova pectora telis
Sollicitat: nubit volucris jam proxima leto,
- 795 Et soboli tota indulget; fecundaque partu
Multiplici, foliis postquam ova infixa reliquit,
Tot pertæsa vices, jam prorsus inutilis Orbi,
Tandem omnis moritur, postremaque funera solvit:

H A U D aliter muscæ, quanquam illis longior ætas
800 Esse quidem solet, haud aliter bis nascitur omnis
Papilio, pictis pennas distinctus ocellis;
Quem florem aligerum dicas, quem lucis amantem
Sæpè dat exitio pulchræ pellacia flammæ.
Nempe hoc omne genus varium & mutabile, vermem
805 Exuit antè, leves quām cœlo ventilet alas:
Inque statu medio recubans sub carceris umbrâ,
Nec vermis nec avis, nec vivum aut vivere cessans,
Attentis miranda oculis spectacula præbet.
Degere quadrupedem multâ sub arundine ranam

810 Qui videt, & saltare solo, mox repere pigrum
Umbrosas inter salices, atque aëris aurâ
Non secus ac lymphâ vesci, tum crura natando;
Et longum femur & nudos agitare lacertos,
Scirpea clamoso latè loca rumpere cantu,

- 815 Quo pulsæ resonant æstivâ nocte paludes,
Crederet alterius vitæ primordia naçtam,
Atque in pisciculis annum exegisse juventæ?
Piscis erat capitatus: ei perlucida remum
Cauda ministrabat, quem flectere norat in undis;
- 820 Exiles pinnæ, teres undique corpus & atrum.
Sic ovo exivit: rana hoc in pisce latebat.
Atque id non temere aut rarò; sed semper eodem
Hos peragi ludos ritu miramur ubique.

- 825 N E c solūm in minimis naturæ regula brutis,
Aft etiam in magnis constat; seu corporis artus,
Seu studia & mores, aut curam prolis alendæ,
Seu victum inspicias. Nam fulvi terga Leones
Semper, & hirsuti nemorosis montibus Ursi,
Et Tigres variæ, & latitans Crocodilus in undis
- 830 Prædæ inhiant: vexat Perdices atque Columbas
Accipiter: timido Lupus insidiatur ovili:
Pascua Taurus amat, cornuque laceffere gestit:
Frigoris impatiens terram Philomela calentem
Quærit, & ad notos cum Sole reversa penates
- 835 Dulcifono nidi solatur tædia cantu,
Incola semestris patriæ, semestris & exul:
Consuetasque domos peregrina revisit Hirundo.
Cetera quid referam cunctis animalia terris
Et pelago: mundi quibus immutare vetustas
- 840 Nil potuit; sicut neque frondem invertere laurûs,
Nec junci calamum, aut violæ vernantis odorem?
Et, si plantarum aut animantûm, sæpiùs ut fit,
Degeneres aliquas vitio telluris & auræ,
Sive emendatas cultu meliore videmus,

845 Tu ne propterea mutari semina credas:
Nam permissa sibi redeunt ad pristina semper,
Et quovis detorta in se Natura recurrit.

QUÆRENDUM est igitur, quænam sit causa tenoris
Perpetui. Certè nusquam reperire licebit,
850 In primis nisi principiis, unde illa creantur,
Atque ita dispositis, ut semper talia prodant.
Fortuitis-ne Atomis? Atomi sed corpora nulla,
Nullas affectant species, nec legibus ullis
Morigerantur: abest procul his delectus & ordo,
855 Principia hæc igitur sunt ipso in semine rerum,
Non allata foris, sed fontibus hausta paternis.
At pater unde habuit? Nimirum semine ab ipso,
Unde fuit. Traducta ergò sunt ordine quodam
A patribus primis ad natos inde sequentes;
860 Et sic ad reliquos veniunt transmissa nepotes
Planè eadem: cùm sint eadem quoque facta nepotum;
Quæ patrum fuerant, moresque imitentur avitos.
At non fingere habet propriæ primordia gentis
Quæque recens soboles: sed qualia repperit illa,
865 Tradere venturæ vel nescia cogitur. Ergò
Jam caput ad primum stirpis remeare necesse est,
A quo cuncta fluant, quondam informata. Sed illi
Quis dedit? Anne sui generis fuit ipse repertor?
Tute negas. Forsan compegit semina casus:
870 At casus nihilum est, aut res. Rem feceris esse;
Ergò materiem, atque Atomis nil amplius ipsiis:
Si nihilum; ergò dabis nihilo ut fabrefecerit Orbem.

NEC quia nil pugnat res, quâ ratione geruntur,

Hac fieri, idcirco casu sic esse putandum est.
875 Nonne etenim ille tibi dicatur stultus & amens,
Qui velit Iliacæ monumentum cladis, Homero
Ignorante, unâ vi motûs esse peractum;
Aut elementorum casu per mutua nexis
Versibus, eximium carmen prodisse Lucreti.
880 Quæ quanquam ingenium ostentant doctumque laborem;
Nil tamen est cur sic disposta fuisse repugnet
Principiis motûs, elementorum-ve figuris.
Sic etiam nostro quamvis in corpore membra,
Quo sunt quæque situ, nihil obstat quominus illo
885 Singula sint, tamen hoc ritu potuisse locari,
Absque ullo proprii, quod tam solerter obibunt,
Muneris intuitu, Ratio negat ipsa, videtque
Conspicuum primâ viventûm in origine Mentem.

QUÒD si non sine proposito, quodcumque sit, uti
890 Mortales membris, aut fungi munia possunt,
Nec sine proposito membra hæc mortalibus ipsis
Sunt concessa. Fabro ante omnes innotuit usus.
Cudere nam solertiis est, quâm ducere aratum;
Foetaque semenibus compingere semina multis,
895 Quâm serere, ac fulcis versos mandare per agros;
Flectendo formare habilem, quâm flectere linguam;
Et digitos manibus, scapulis aptare lacertos,
Quâm curvare manus, & corpora prendere dextrâ.
Semina sunt igitur magni argumenta laboris,
900 Magnæ Mentis opus; quæ tot miracula rerum
Abdidit in tenui: at maribus concredita solis,
Ut mare deciduum genus omne veniret ab uno.

TERRIGENAS igitur populos educere limo,
 Vel genus alitum densatâ ex ætheris aurâ,
 905 Seu liquidum in mutos elementum cogere pisces,
 Ridiculus labor est. Cunctis par sufficit unum;
 Unde fluat reliquum diducto semine vulgus.
 Nec tamen hocce caput generis cujusque bifurcum
 Æterno statuet, ni sis delirus, ab ævo:
 910 Quippe & staret adhuc. Ortûs quæ nescia, durant
 Nescia & interitûs. Quæ principis, una nepotum
 Conditio: ut cuncti morimur, sic primus avorum
 Debuit ipse mori; quia nascimur, hic quoque nasci,
 Solus at æternus, primum qui condidit, ille est.
 915 Si casus, casum æternum cogere fateri,
 Qui nihil est. Si Mens, æternam credere Mentem.
 Nec magis æternum sibi succendentia multa
 Conficiunt, quâm multa sibi contermina formant
 Immensum. Quidquid capimus sine fine modoque,
 920 Ire catenatum juncis nequit ex elementis.

SED quoniam una tibi semper Fortuna creatrix
 Omnia composita rerum primordia miscens,
 Dic, age; cur primùm tantos enixa labores
 Desliterit subito cessans, nec rem amplius ullam
 925 Progeneret; sed quam arripuit, cogatur eandem
 Ire viam? Novitatis enim fortuna parens est.
 Quâ sibi vi factâ, quo nempe coërcita fræno?
 Quid vetat omnigenos ultrâ procudere partus?
 Semina non defunt; vis insita suppetit; adsunt
 930 Multimodi nexus, & formarum ampla supellex.
 Dic mihi, fortunæ volucres quis rescidit alas?
 At verò casu fieri quæcunque putantur,

(Scilicet

(Scilicet obscuri respectu finis agentem
 Causam, nec solitam, casum appellare suemus)
 935 Rarò, inconstanter fiunt: ast omnia nostra hæc
 Tanquam ex præscripto legis, serieque per ævum
 Non intermissâ, & parili pede currere, testes
 Nos sumus. Adde etiam, quod multam agnovimus artem,
 Sublime ingenium, & vim magnam mentis in illis.
 940 A c velut in nummis dum cudere Principis ora
 Sculptori visum est, operosum ante omnia cœlat
 Prototypum chalybe in duro; cui pressa metalla
 Cùm se se indiderint, quot erunt signata, necesse est
 Accipient unam effigiem: spiratque manetque
 945 Primitus impressum, & nunquam deleibile signum:
 Sic, non casus iners, non quævis infacia causa
 Principiorum est principium, quæ corpora quæque
 Constituunt, viva imprimis, & semen eorum:
 At, quocunque modo libeat vocitare, sit illa
 950 Provida, communis, valida, atque æterna, necessum est.

PROVIDA: nimirum conceptâ ut imagine rerum
 Quas fieri voluit semel, & succrescere semper;
 Ac totam seriem per saecula multa futuram
 Prospiciens, passu det cuncta incedere justo:
 955 Et ponat leges, ne quo se devia flexu
 Linea corrumpat, neu recto tramite aberret.
 Quod si non esset, jam funditus omne videres
 Subverti genus, & confundi Semina multis
 Intermixta modis: nulloque coërcita nexus
 960 Cuncta brevi in natale chaos resoluta redirent.

COMMUNIS porro: quoniam omnia cernimus uno
Semper more geri. Quippe ut vegetabilis arbos,
Sic animans proprio semper de semine nasci,
Semper ali, atque mori, solitosque emittere fructus,
965 Communem & semper decurrere cernitur orbem.
Atque ut pictoris facile est agnoscere morem,
In tabulis quidquid celebraverit, aut fera Martis
Prælia, & horrendis quassatam assultibus urbem,
Capripedum-ve jocos, festivique orgia Bacchi,
970 Seu virides Penei ripas, & frigida Tempe,
Seu puppim allisam scopulis, & naufraga ponti
Littora, & elatos ventis ad nubila fluctus:
Prodit enim ex ipso diversarum ordine rerum,
Fingendique modo dispensandique coloris,
975 Appositâque umbrâ, & dispersâ luce, character
Cuique suus, veri auctoris certissimus index:
Sic Natura omnis fabricatorem arguit unum.

DIXIMUS & causam hanc pollentem viribus esse.
Quis dubitet? Cui Materiae sit subdita moles
980 Omnis, uti limus figulo, nunc jussus in urnam
Expandi, nunc esse globus, vel equestris imago.
Scilicet ex glebâ Moderator summus eâdem
Et Solem & Lunam, & fulgentia sidera coelo,
Et Maria & Terras, & quidquid vivit in illis,
985 Condidit; atque pari, quo fecit, numine servat.

DENIQUE ut omnipotens, communis, providus, auctor
Sic æternus erit: quis enim dabit esse creanti,
A quo cuncta tenent ut sint maneantque? Sed horum
Arte rudi quædam & firmo cum robore, vasti

990 Inconcossa Orbis quasi fundamenta basesque;
Quædam perfecto studiosè intusque polito
Corpo, verùm eheu! paucos mansura per annos,
Nec mirum certè si quo subtilius omne
Compositum fuerit, cùm sit pars quælibet ejus
995 Pronior ad motum variisque obnoxia plagiis,
Hoc possit minùs & durare, & respuere iustus.
Tanto nobilitas emitur, vitæque voluptas
Labilis! Idcirco brevium causa optima rerum
Invigilare simul reparandis atque creandis
1000 Debuit, ut multis porro ex mortalibus esset
Immortale genus. Verùm uno ac simplice nutu
Fecit utrumque Deus: cùm cuncta in semine primo
Semina conclusit, gemini compendia sexus:
Custodesque mares pretiosi muneris unos
1005 Instituit, sobolem maturâ ætate datus.

SIC hominum genus omne hominis tenuissima primi
Pars fuit. At majora tibi miracula pando.
Non solum exortos homines olim-ve futuros
In patre quemque suo stirpis comprenderat auctor,
1010 Sed plures multo, qui nunquam ad luminis auras
Pervenient, quanquam ad lucem vitamque parati.
Quotquot enim à genitis gigni potuere vicissim,
Qui tamen in tenebris jacuere perennibus, & quos
Oppressit nox atra æterno in carcere clausos:
1015 Et, si dante Deo spirassent, quotquot ab illis
Enasci poterant, cunctos simul una creavit
Formavitque dies, jam membris omnibus aptos,
Jam plenos vegetante animâ, sed mentis egentes.
At totam in maribus prolem primordia vitæ

1020 Accepisse prius, quām sit conjuncta marito
Femina, si dubitas, oculos adverte, videbis.

N E M P E Microscopium, Batavis quod nuper in oris
Divinā sapiens reperit Levenockius arte,
Perspicuamque facem in tenebris dedit esse profundis,
1025 Arripe & observa. Nihil est nisi vitrea lenti
Lacryma convexae similis, quam lamina duplex
Continet infixam, tenuique foramine circūm
Includit. Minimum quodcumque objeceris, ingens
Apparet visu confestim, atque intima pandit.
1030 Nec præsens adeò nostris obtutibus unquam
Auxilium venit: novus illo sistitur orbis;
Et nova Naturæ facies reseratur, apertis
Visceribus mixtorum, & tegmine nuda remoto.
Est oculorum oculus, sine quo cæci esse videmur,
1035 Saltem hebetes tardique: quibus vix antè licebat
Nosse superficiem, atque hærere in cortice summo,
Nunc aditus liber patet in præcordia rerum.
Nec jam vestibulum ante ipsum atque in limine portæ
Stamus, at in medias juvat ire profundiùs aedes;
1040 Atque ibi thesauros fluxi & reparabilis ævi
Haec tenus occultos, quodque est ante omnia mirum,
Æternæ contemplari vestigia Mentis
Indita Materiæ, ut speculis mandatur imago.

N E te prodigiæ novitas absterreat, ut quos
1045 Erroris timor insipiens errare coëgit:
Ne-ve instrumento fingi mendacia credas,
Sensibus ac nostris illudi: qualia monstrat,
Talia sunt in se se objecta; & plurima quanquam

Inspiciuntur, adhuc plura inspicienda supersunt.
1050 Imò & lenticulæ decies licet aucta potestas
Cresceret, inventisque novis assurgeret ultra
Vim propriam, quantum mortalia lumina vincit,
Semper inexhausto non visa relinquere impar
Huic fundo; satis est, partem potuisse videri.

1055 ERGÒ lenticulæ opponas, dum pura dies est,
Aut canis, aut galli stillantem è semine guttam;
Protinus ecce tibi ante oculos (mirabile visu)
Vermiculorum ingens populus, quasi in æquore magno
Mobilis, atque natans, celer, irquietus, & omne
1060 Per spatum ludens certatim ac præpete cursu.
Quām multæ spectantur apes æstate serenâ
Surgere confertim, totisque erumpere cellis;
Cùm priscis laribus pulsæ novitatis amore,
Fragrantes cunas & cæca palatia linquunt:
1065 Agglomerant se se in nubem, rapidasque choreas
Ad Solem exercent: pennis micat effera pubes,
Et magno circumvolitat per Inane susurro.
Sic genitale suâ fremit agmen & ardet in undâ,
Quām durat calor ille diu quem è fonte paterno
1070 Attulerant: sensim nam defervente liquore
Languescunt, tenuesque animas jam frigida ponunt.

H I S caput & caudam & membrorum cernere fas est
Molle rudimentum, & formæ discrimina quædam.
Verùm ipsis quanquam duplē sexum esse necesse est,
1075 Haud facilè agnosces; turbâ tamen omnis in illâ
Masculus innatam sobolem jam continet in se:
Quam si non habeat, quo pacto emittere posset;

Illo nempe die, quo plenis puber ab annis,
Ibit in amplexus avidæ consortis; & unde
1080 Tunc natam erueret? Cùm jam omni parte creatus,
Nil sit adepturus venturo tempore, præter
Crementum. Tenet ille adeò, quodcunque tenebit:
Integra nimirum propriæ exemplaria gentis,
Et sobolem quoque natorum, sobolemque nepotum;
1085 Fœtaque filiolis animalia gestat, ut ipse
In patre vivus erat, quem emissum tu modò cernis.

Si te percellunt tot tamque minuta minutis
Corpora corporibus prægnantia, ne tamen istis
Diffide; at potius mirare hæc omnia genti
1090 Plantarum, atque homini, & cunctis communia brutis:
Unde his communem causam invigilare necesse est.
Nonne vides quām sit tenuis formica culexque;
Et plebecula quam nutrit gravis atque senescens
Caseus, & quæ habitat flores ac germina mandit,
1095 Et quā prunorum albescit violacea pellis,
Et quā obducta situ vel mucida corpora sordent;
Denique qui medio deprenditur anguis aceto:
Quid minus esse putas minimis viventibus istis?
Attamen his partes multæ, multoque minores
1100 Inveniuntur adhuc; quarum numero, ordine & usu
Integra concrescunt, & verè animalia fiunt.
Est illis cerebrum & pectus, venterque pedumque
Remigium: est humor quidam in præcordia manans,
Ac refluens; & particulis hæc omnia constant.
1105 Sunt fibræ & glandes, sparsi per tota meatus
Corpora; sunt animi vitæque ac motibus apti,
Insuper & foetus, atque organa foetibus ipsis;

Ac totidem moli respondent congrua membra,
Quot sunt Balenæ, quot grandi sunt Elephanto.
1110 Nam varias partes suus aptè dividit ordo,
Sepositasque tenet: cùm decrescentia Semen
Semina quodque habeat, semperque minora gradatim:
Nec magis inde tumet: nam ritu prorsus eodem
Circulus insertos amplectitur orbibus orbes
1115 Innumeros, nec eo sit major; & uncia simplex
Haud gravior, quòd contineat sine fine modoque
Pondera se leviora; ut fusiùs antè probatum est.
Ergò prosequere, ac nostris assuefce minutis;
Et quām sit vis Materiæ secunda, memento.
1120 Nec satis: exemplo causam firmare juvabit:
Unde est, cùm species asini miscetur equinæ,
Mulus ut inde oriens, sit quamvis pronus & acer
In Venerem, generet nihil, infecundus amator?
Id quoque de Pardo, Tigris submissa Leoni
1125 Quem parit, atque aliis Naturam præter obortis,
Inter aves aut quadrupedes aut cetera cense
Quæ procul à nobis animalia protegit æquor.
Hæsit in hoc puncto rerum malè gnara vetustas:
Suetaque pro causis adducere nomina vana,
1130 Hos infamavit monstrorum nomine partus,
Monstri & prolificum semen cujusque negavit.
Excusanda tamen: nondum sibi lumen in umbris
Fecerat obscuris ars ingeniosa Sophorum,
Qui plerumque nihil nisi suspicione tenebant.
1135 Venit clara dies; & tandem cognita causa,
Cur steriles cuncti naturâ ex dispare foetus,
Totaque progenies mulo sistatur in uno.